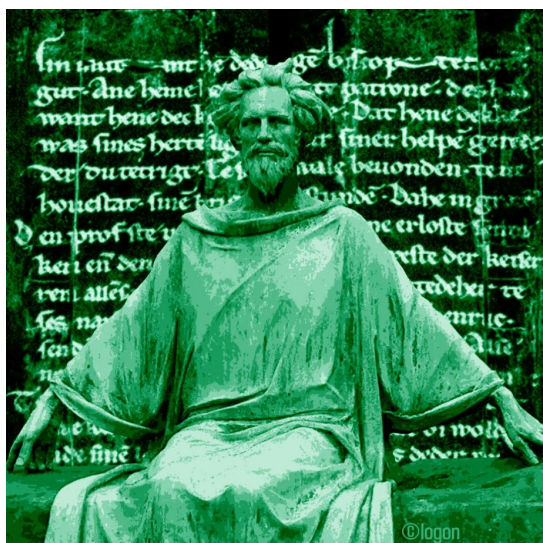

Hesselse Ka.l

Tèedschriif va

Veldeke Hasselt vzw

**Veriëneging virre bescherreming, behaag
èn premeuse van 't Hessels**

Zeveste joargank - okteuber 2014

Nummereu 25

COLOFON

Voorzitter : Marco Clerinx

Ondervoorzitter : Leo Schruers

Secretaris : Gerda Sas

Penningmeester: Daniëlle Putzeys

Erelid: Xavier Staelens

Zetel vzw: Sasput 6, 3500 HASSELT

Redactiecomité: Gerda Sas

Leo Schruers

Xavier Staelens

Marco Clerinx

Hessels-taalkundig advies: Xavier Staelens

Hesselse spelling: Marco Clerinx

Eindredactie en lay-out: Gerda Sas

Email: veldeke.hasselt@gmail.com

Website: www.veldekehasselt.be

Drukkerij Aerts, Hasselt

V.u.: Marco Clerinx, Sasput 6, 3500 Sint-Lambrechts-Herk

Alleen de auteur is verantwoordelijk voor zijn bijdrage. Overname is slechts mogelijk na voorafgaande toestemming van de auteur en de redactie.

Richtlijnen voor de auteurs: alle kopij voor Hesselse Ka.I is in het Hessels gesteld en wordt digitaal aangeleverd.

Hesselse Ka.I

Tèedschrijf va

**Veldeke Hasselt vzw,
Veriëneging virre bescherreming, behaag èn
premeuse van 't Hessels**

Zeveste joargank - okteuber 2014 - nummereu 25

Everziech

Everziech	1
Wieërdsje vanne veerzitter	2
Harie spriek: Ziektoch	4
Zoe begos "De gróéeten oarlog" èn 1914 vir de Hesseliëre	5
Aa Hesselse wieërd éút WO I	10
"Want al gé virbèè, ma nieks gé ever"	12
Oarlogsresep: Kattrekaar èn oarlogstèèd	15
Vjâârtiën-achtíén	16
Stroatname van Hasselt dee te maken hèbbe bè den Íéste Wieëreldoarlog	19
De smaak vanne grammèèr (II)	22
Lejfdén ès ... mouederke	24

Wieërdsje vanne veerzitter

Bèsde Hesselieëre, bèsde Hesseloskes, bèsde minse dee 't Hessels èn hin hart drage,

Wieëreldearlog I

't Joar 2014 stíe everal èn 't tíeken va wieëreldearlog I, dieë néû zjuus 100 joar leen, èèndelek aafgelóepe weur. Ve hieëren èn lieëzen allen daag ever oarloggen alle kante bè veel mezeren èn minselek líéd. Da zoe-ejt euch bèt oas kan gebere, doavan getèège de twej wieëreldearlogge va verige íéf, dee, lét wel, allebee obb'oas kontinent begos zèn.

Bè dees herdénking wielt Veldeke Hasselt ni achterblèève. Deze nummereu van Hesselse Ka.I ès vir e gróeet stèk geweed an WO I. Obb'oas vroag vir doa artejkels ever te schrèèven hèbbe ve zoe ne machtige respons gad (moeveer oazen dank!), da ve ze ni allemoal èn deze nummereu kosten opneme. Da wielt tus zègge da euch ènne vollegende nummereu nog 'n âantal artejkels everen íeste wieëreldearlog zulle stoan.

Aa nummereus van Hesselse Ka.I op websait disonnejbel!

Lede dee d'íeste nummereus gemankeerd hèbbe, vroage van tèèd no ader nummereus van Hesselse Ka.I. Joamer genoeg zèn ter doavan bekan gin nemíe te krèège. Vir dee minsen ewa voars te hellepe, èn bèda 't toch zinjoamer zeu zèn, as ta al dee Hesselse tekste nemíe gelieëze zeun kunne wieëre, hèbbe ve besleute vir d'aadste joargange

van Hesselse Ka.I (2008-2010) obb'oaze sait grâtis ter dispozzejse te stèlle van ejderién dieë ze wielt lieëze (èn/of aafprinte). As ta gi goued néûts ès!

't Ès oas zellef ni opgevalle, ma dur ter altèd mar ne néûe nummereu bèè te make, zèn ve ènins an nummereu 25 geraak. Zonder de be-rèèdwillige hellep van oas schrèèvers èn de steun van oechlejs, bèsde lede, zeu dit ni megelek gewieës zèn. Doaveer dus ne welgemíénde mèrsie! Vieë heupen euch ènne téúkoms obb'ouere steun te meuge blèève rieëkene. Vergiet tus zeker ni van oas ouer lidgeld vir tekeu-med joar èntèds te bezèrrege!

Iech wèns oechlejs veel plezejer bè 't lieëze van dezen Hesselse Ka.!!

Dzjiskes èn tot mieërder ieër èn gleure van 't Hessels,

Marco

Lidgeld 2015

Gewóéen lid: €10

Steunlid: mieër as €10

Jeuglid: €5

Béútelans lid: €20

IBAN BE91 9792 4634 8376 op naam va Veldeke Hasselt vzw

Naam, adres en **e-mail** ni vergieëten asteblejfl!

Harie spriek: Ziektoch

Stevan

Ma minse toch, wa weur da wir ne zeumer dit joar! Iés bakken èn broajen èn julie, dan ne nâten oggustes offant ta ze hèè beuven oas kèp te sléûs va Geuedske haan eupegedraad: 't rieëringden aa wèèver èn pèèpestele tegelèèk!

Iech hieërde Bèèr, de bâàs van 't kaffeeke bè mèène naam, èlleken daag al groemelen èn knarsetaan as 'm an z'n deer verscheen èn de loch zoug. Dkje hieërden 'm dènke: wir ni de mouete vandaag vir me tèrras op te stèlle, allemoal beuter anne galleg!

Ma oaze september dee z'ne gujje naam wir alle ieër âân èn zou koste de errem zellefstandige vanne kaffeegilde toch nog ejt gouedmake. 't Ès hin geond! Zou woard te kèrremes euch e suksès, al ès ter íéne kieër ferrem gevochte gewoare vir an ne frit te keume, pas op, 't fèèn weet iech ter euch ni van ... iech blèèf tus obbe vlakke.

Èn dan weure ter nog al dee minse dee hèè bè vroagelèèste rondloupe. 't Weur bekan nen toeristisse rallie te vouet! Vir zoevaar iech kos hieëre, weuren 't allemoal vroagen ever oas schóéen aa stad èn iech haa ter somtèèds spèèt van da'ch tee minse ni kos hellepe: me stattejt líét ta ni téû, da begrèp dzje wel.

De stad meug wel blèè zèn bè da massa vollek ta doaveer spisjââl no hèè gekeumen ès èn de mannejer wèè al dee minse de hистeure van oas stad hèbbe lieëre kènne: da hèt ni veel gekos èn 't rizzeltâât meuch ter zèn. Euch 'n dieke pléûm vir 't Davidsfonds ta dee ziektoch organnezeerde!

Vwalla, iech hèb gezeed, tot íén van dees!

Harie (wèè opgetíékend dur Leo Schruers)

Zoe begos “De gróéeten oarlog” èn 1914 vir de Hesselieëre

Tjèn vanne Slachter

Steesdaags te vejerden oggustus 1914 begoste de Prêûse de forte bè Lèèk àân te vallen èn verslounge z’oas Belzje piejotte, zellefs oas eges-ten èllefste linie-rezjiement, èn bleef euch Kollenel Dusart dóéed obb ’t veld van ieër.

Èn Hasselt wiste ze wel da ter oarlog weur, ma wèè of wa, wiste ze euch ni dzjuus, é. Doa weur èn dieën tèèd ginne raddiejoo èn zeker ginnen tillevejze. Doa weuren euch nog gin gezètten euch ni.

Donderdaag te zèsden oggustus, zoe rond hallel ach smèrreges zoug ne mins dieë bè z’ne villeu no Dejpenbeek reed, ’n kollon pjâardevollek èn grèès tenejs no Hasselt rèèn. Hieë wis derek ta da Prêûse weure, kieërde zènne villeu, èn reed gelèk nen hâzewènd no de ... Sjenderremerié obbe boelvaar.

Dieë mins haa goued gezejen, da wâre 17 réúters (cavaliers) van ’t 12de rezjiement Huzare. Ze haan euch te naam ”dóéedskop-ulâne”. Da weure vejs manne dee bè nieks of nejmanni kompassen haan. Ze drouge ne “schako” (zoe nen halleve kolbak) bè nen dóéedskop op èn e keupere plieëtsje bè de wieërd: ”Mit Gott für König und Vaterland”. Benkeleke verrèkkelinge.

Néú mujje wete da ter gin soldâte nemieër èn Hasselt weure, nog dzjuus zeve Sjenderreme, èn euch 'n groep minse vanne Garde Civique. Ma dee lèste weuren euch mar vrèèwilligers zonder veel op-
leding of èksersejse. Ma wel bè veel koerazje, sieër!

Dieë sjef vanne Sjenderreme, iech dènk, nen Íeste Wachmíester bè

twej gallongs op z'n méû, roup z'n manne betíén. Ze pakden hin kont èn hin hand èn hin gróet geweer bè zoe'n scherpe bajjenèt èn goenke de Triechterstroat versperre dzjuus op te krèèsing bè de Beekstroat.

Egentlèk douen iech m'n klak af vir

dee manne, dzjieë mut 't mar douen, é: Zeve tege zevetíén, te vouet tege pjâardevollek ... èn dan tege dee vríé Préúse bè zoe nen dóedskop op hin veeríed.

Ma dee Sjenderreme weuren euch gin broekschèeters, é, èn doa ston-
te ze bè hin hóég kolbakke, koad te kekke, gewere geriech no dee Préúse.

Dee pjâardemanne verschriekde wel ewa, houele halt, èn dieë sjef van de Sjenderreme, dieë roup: "Handen op, geef u over", èn da èn 't Vlaams èn èn 't Frans. Da weur im zou gelieërd.

Ma dieën offesejer vanne Préúse da weur 'n dieke zjaarbos, èn bè zoe ne véúle lach op ze geziech, louet 'm z'n Huzare gewóéen trèkdraan. Dzjuus offant ta dee Sjenderreme mar loch weure.

Joajoa, da mos dzjieë mar douen bè dee kjâle. Dieë sjef roup derek no zèn manne: "Vuur!".

Klebâats, doa haaj 't, hé.

Den íeste Préûs vouel dóeed va ze pjâârd zjuus anne pattisjee Esters (Héûs “De voerman”). Da wéûr Paul-Willem Kirsche. Den twejde dieë vouel anne boekewienkel Frank (Héûs “In St. Lambertus”) èn da weur Friedrich-Gustav-Ernst Wesslau. Euch morsdóeed. Ze pjâârd weur zoe téûgetakeld da ze dee bíes toa op te plââts te streut hèbbe mutten eversnèèn vir ’t éût ze lèèn te verlosse.

Nen drèèden Huzaar dieë weur de Kappesejenestroat èngereen, ma weur euch zoe zwoar geblètseerd da ’m va ze pjâârd vouel.

De Sjenderreme weure dee Préûsen achternoa gelóepe todd’anne poart vanne âânnemers Douchar èn koste van doa de Préûsen èn de Rechte Triechterstroat goued achternoa schejte.

Dee reeën èn volle gallop no den Triechterstíewieëg, allemoal bè ’n diek ee èn hin kont. Gedoan bè de kàâl schèeters. Va pejer mezere vouele ter doa nog ins twej van hin pjâârd. Dee míénde nog achternoa te lóepe, ma de Sjenderreme haan dee dóeedskopmannen euch rap bè hinne koljee.

Nieks te prottokolle, mej no de stad, de bak èn!

Terwèèl da da speel doa goajnde weur, stond toa ne kejoeng obbe zèl van “De trèpkas op” (Héûs “De Pasteye”) da allemoal éût te louere. Ma ieë kréég ne verleure keugel èn z’ne boek. Da wââr ’t zeuneke va Pieter Vanstraelen, ne bouer vanne Siengelbeekstroat. Ma ’t zal allemoal ni zoe erreg gewieës zèn, want ta kènd ès toavan genieëze. Beschin da oasslevreuke Virga Jesse touen al vir de Hesseliëere zèrregde.

De Garde Civique kwaam touen euch hellepe, èn dee mannen haan bejertonne bèè (leeg, é), moeda ze den Triechterstíewieëg bè barrikkaddeerde vir as te Préûse trèkkoume. Ma dee koume nemíé trèk, èn sanerendaags euch ni.

Dieë geblètseerde Prèûs hebbe ze nog geswajneerd èn è lokkââl vannen attenee. Dee gesnevelde Huzare woarte dur de Garde Civique bè milletèer ieër begraven obb 't aad kèrrekof vanne stad. Ne mazzjoar van de Garde sprouk te lèste wieërd: "In het leven waren wij vijanden, in de dood zijn wij broeders". Schóéen, é.

Dee Sjenderreme zèn dur hin bâzen íés no Bieëriengen èn dan no Brisselt geroepe, vir de bescherreming vannen Eeta Mazzjoar, èn van de Keninklèkke fammielidze. Beschin zèn ze lâter gelèk veel aander dóéed gebleven annen Êèzer.

Doa goenken ewa daag verbèè, èn nondedzjé gin Prèûse nemíé te zejen.

Ma Bèrregemiéster Portmans dieë weur verziechtiger. Hieë haa gieërd

vanne vriédichèds vanne Prèûsen as ter te veel breueldzje weur dur de Belze.

Gelèk èn Wezet (Visé), doa haan ze 'n hallef dèrrep dóéedgescheute. Dus, hieë louet tee tonne vanne stíewieëg hâle, èn hieë vroug ta al de manne vanne Garde Civique hin gewere no 't staddéûs brochten èn hinnen tenej éûtteen.

Den èllefsten oggustus kwame de Prèûse zonder slaag of stóéet te stad èn, èn begos te mezere.

Gèèzelieërs, ontegeninge, hoenger lèèn, vâders, brejers, zeune dee snevelde. De mezere weur begos, euch èn oas schóé stedsje.

Bronne:

- G.Caluwaerts e.a., Hasselt bezet. De Eerste Wereldoorlog (1914-1918), uitgegeven door het Stedelijk museum Stellingwerf Waerdenhof, Hasselt, 1998
- G.Caluwaerts, Hasselt intra muros, Deurne/Hasselt, 1998
- http://blog.seniorennet.be/rwgd_14_18/archief.php?catID=5681
- <http://roosenboom.jouwweb.be>

**“ALTIJD IEMANDS VADER,
ALTIJD IEMANDS KIND”**

Aa Hesselse wieërd éût WO I

Marco Clerinx m.m.v. Xavier Staelens

allèrt (o.): “alarm”: *’t weur allèrt* “er was alarm geblazen”

dieke Berta: beroemd en destijds vooral geducht reuzenkanon waarmee de Duitsers in ’14-18 de geallieerde stellingen bestookten.

ëfirmjèèr (vr.): thans een wat oudere bedaagde verpleegster. Destijds in wereldoorlog I zal dit woord onder invloed van het Frans nog de neutrale betekenis van “verpleegster” gehad hebben. Na de opkomst van “verpleegster” heeft *ëfirmjèèr* een wat negatiever bijklank gekregen.

Èllefste (Liénie) (o.): meestal volstaat *’t Èllefste*, dus zonder de toevoeging van het woord *Liénie*.

In het Hasselts bestaan er twee varianten voor het rangtelwoord “elfde”: *èllefde* en *èllefste*. Als het om het “Elfdelinierement” gaat, wordt enkel de variant “*’t Èllefste*” gebruikt.

gegazzeerd: resultaat van een van de onmenselijkste wapens uit de eerste wereldoorlog, het mosterdgas.

Van iemands met verwoeste longen ten gevolge van dit vreselijke gas, zei men: *Dieën ès èn 14-18 gegazzeerd gewoare.*

Een alternatieve uitdrukking hiervoor was: *Dieën ès vanne gaas gepak.*

kassjot (o.): minder prettig verblijf tijdens de legerdienst. Men kan zich natuurlijk afvragen wat in wereldoorlog I het verkieslijkste was: enkele dagen “cachot” of de helse bombardementen en het onmenselijke leed aan het ijzerfront.

kōzjee (m.): “verlof”. Dit woord was waarschijnlijk het belangrijkste of toch op zijn minst meest veelbelovende woord tijdens die onmenselijke tijd aan het ijzerfront:

- *kōzjee krèège, neme, gieëve* “verlof krijgen, nemen, geven”.
- *èn kōzjee keume* “met verlof komen”. Een andere hiermee verwante uitdrukking is *meugen aafkeume* “mogen afkomen, met verlof mogen komen”.

schrapnel (vr.), dim. *schrapnelleke*: “granaatscherf, granaatkar-tets”.

Leuk is de afgeleide betekenis “klein scharminkel (vrouwtje)” van dit woord: *Da weur zoe mar ’n schrapnel van e wèfke* “Dat was maar een scharminkel van een vrouw”.

“Want al gíe virbèè, ma nieks gíe ever”

Francis De Lauré

“Want al gíe virbèè, ma nieks gíe ever”. Da’s ten tejtél van e kinswerrek va Fred Eerdeken da everlès ès âângekoch dur oas Stadsmès, moe dzje altèèd willekoem zèèt vir ’t te bewondere. De wieërd vèrremen ’t slotvers va “Joare lâter”, e gediech va Luc Gruwez da dènkelek gelieëze mut wieëren as ’n (te lâte?) leifdesverklaring. Ma as ta slotvers éût te konteks van ’t gediech wieërd gââjld, dan gieëve de wieërd ènnins ’n veel bríéder betíékenis an al wa bè “herinnering” te maken èt èn passe dus perfek èn de missie vanne stadsmuzee.

Ter okkazje vanne prizzentâse van ’t kinswerrek va Fred Eerdeken, èrreges hallef junie 2014, lóées Luc Gruwez zèllef zèè gediech veer. Wèè ’m de wieërd van ’t slotvers éûtsprouk, mos iech ènins trèkdènken an e pââr resente èkspirjenses dee de dzjuuste téûdrach vanne wieërd onderstríépe.

Twèj mo’nd toaveer weur iech, bè mèène reesgezèl vir ’t lieëve, èn Arras, de Noard-Franse stad tee, gelèk leper èn Passendale, híél naa verbonnen ès bè de herinnering èn herdènking vannen Íeste Wieëreldoarlog. Én dit herdènkingsjoar 2014 bleek april de dzjuuste moment vir de streek âân te douen. Èmès, op 9 april 2017 wieërd ’t startscheut gegeuve vir e mojnrelang veerberèèd Brits offensejf, ènne geschiedenisbejk gekant as “de slaag bè Arras”. Milletèèr gezejen sprieëke de annâle van e betrèkkelek suksès virre Britte, ma bè 23.500 gesnevelden èn de twèj kampe weur ’t, minselek gespreuke, de zoeveelste kattastreuf, moevan de douezende krèès obbe kèrrekeef

van Arras (Brits), Vimy (Kannaddees) èn Neuville Saint-Vaast (Dèets) getèège.

Dzje wieërd ter altèèd stil van a dzje rondwandelt tèsse de èn slaag-oarde opgestelde krèès, sommige bè allién mar de naamlóées inskripsie “Ne soldaât éút te Gróóeten Oarlog”, ’t grutste díél bè d’identiffikâse vanne gesnevelde. ’n Kleen berieëkening bè de gebeurtedâtem leed ten dèksen tèèd totte konklejze da ’t gíe ever híél vrieg aafgebreuke lieèves. Dajjéûr, annonejm of beniepm, te vrieg of ejt lâter aafgebreuke, ’t gíe altèèd ever zinlóées verlejs va lieëve.

Èn terwèèl da dzje wandelt lengs t’èndelóéeze rèèn, goan de deetajs ewa floe wieëre (de bos ènne bíém, weet dzje wel) todd’ouer óég obb’ejt vielt wa oech toch wir an’t dènke zèt. Obb ’t Dèets kèrrekof: gemarkeerd bè ’n davidsstaar, ne graaf-

stíén vir ne Jeurde joeng tèsse twej Dèètse strèèdmakkers. Ne Jeur gesneveld vir ’t Dèètse vâderland. Wetend wa ter dartig joar lâter beschin bè dezelfde Jeurde joeng zeu zèn gebeerd, krèège de belâje wieërd “held” èn “slachtoffer” ènins ’n híél vlèchtige betíékenis.

E pââr killemèeter vaarderop liek Vimy, moe de Kannaddeese gesnevelden herdach wieëren èn moe vieë obbenéû ejt mejmake da de wieërd van ’t slotvers van ’t gediech va Gruwez onderstríép. Vimy ès ién éútgestrèk bewâârd slaagveld bè boemekóóeter, träsjees èn ononplofde menejse, wa maak ta ’t grutste gedielte vanne siet ontéúganlek ès. Obben top vannen hevel beuden ’t Kannaddees goevernement

'n imprèsjonnant hagelwit monnement, da everal beuven 't lanschap éûtstiek. Tèsse twej kollesââl kolomme, dee gelèk èn V-vèrrem uitgesteuke viengers ènne loch wèèze, stíé 'n trejerende vreumesfiggejer, d'óége no dââl geslagen azzof ze schriek hèt vir obbenéû te mutte zejen wa ziech op tee vlakden hèt aafgespield. Lèngs èn rechts van den enorme pjestal, bieldegroepe dee eutdrèkking gieëven an 't verdrejt virre douezende gesnevelde moevan de namen ènne beton gebeteld zèn.

Obbe momment van oas beziek weure ter mar 'n hampel bezoekers, ma den daag terveer haan ter, getèège de bloemekranse dee vir 't monnement weure dââlgeleed, plechtigheden plââts gad virre slaag va 9 april 1917 te gedènke. De kleerrèeke bloemstèkke weure versejerd bè lènte vanne laan dee díélgeneumen haan anne sirremenej. Nattejerlek Kannadda zellef, ma euch Frankrek, 't Veriénig Keninkrèk èn joa, zellefs te Bonsrippleblejk Dèètsland. Want euch ta mut 't doel zèn van 't gedènke: loate zejen da ve ni vergieëte zèn, ma da ve, bè de veel aner slachtoffers, de vrok hèbbe begrave.

Virre fottoos maakde ve nog e wandelingske rond 't monnement, ma as ve trèk kwame lengs te bloemstèkke konstateerde ve da de kran vanne Bonsrippleblejk Dèètsland nog altèèd vrienschappelek tèsse d'aner laan stond, ma da, todd'oas gróéete verbâzing, 't lènt verdwene weur. Wa bè veel rèspèk èn èn wederzèèdse verstandhouding weur dââlgeleed, weur èn blèn vrok naamlóées gemaak. 'n Bieëter illestrâse vanne wieërd va Gruwez, "Want al gé virbèè, ma nieks gé ever", vielt lestig te bedènke.

Oarlogsresep: Kattrekaar èn oarlogstèèd

“Quatre-Quarts” kos èn 1914-'18 euch èn Hasselt nieks anes zèèn as “erzats-keek”. Wèè terrefbloem bekan nemí te krèège weur, mos 'n bakkende héúsvreu terre-keterref (maïsbloem) gebrèèken èn, euch va mezere, petatte.

Toch wis 'n wèès oarlogsmoueder keek op toafel te tóévere.

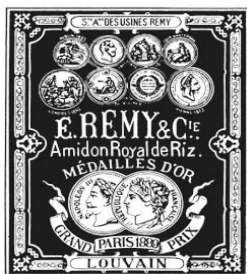
“Errem keuke, rèèk ieëte”, woord gezeed.

Probeert 't mar, 't ès ech lekker.

Mengelt 1 killeu deurgesteuke petatte, 500 gramme soeker, 240 gramme terre-keterref (maïsbloem), 2 of 3 eerdeurs, èn as lèsden 't tot snéú geklop wit vanne eekes.

Douet 't tíég èn ne ronne bakvèrrem èn bak èn-nen euve.

Ajje ter twej loagskes wielt va make, mujj 'm terwjàars deursnèèn èn ter róém, konfetejer of gestoemp freet tèsse douen.

Wa tienk oech van dit oarlogsproduk virre sop?

Vjâártiën-achtíén

Leo Schruers

Wèè den oarlog begos, weur mèène bõ va maas kant knech bè Goevernéûr de Renesse. Da weur zoe gekeume: hieë weur míésterknech ènnen tèèd ta de Goevernéûr nog kastíelhieër weur èn Sintrèèn obb 't Speelhof èn obbe momment ta dieë man no Hasselt mos verhèèze, pakden 'm zèène butler mej, as tieë da néû weu of ni, zoe weur da touen! Ins èn Hasselt, tréûde bõ bè 'n Hesseloske, èn da woord mèèn bojn Marja. Doa kwamen al rap twej kènger: mèène noenk Dzjaak, dieë lâter addzedant zeu wieëre bè 't Èllefste, èn m'n maa, Anna, dee 't lieèvesliech zoug èn 1904. Ze wunden èn íén van dee hóég hèès achter 't goevernement èn de Doktóeer Willemsstroat. Da goenk toa allemoal goued, totte Préûs hèè bènnevouel èn de zeumer va vjâártiën èn da hèbbe ze doa vlak bè de Reddelberreg derek gewete ...

Inins woord toa ferrem obbe deer geboenk, bojn dee opgeschriek eupe, èn doa stont ne stréûse Préûs dieë kieëkde: "Alles raus hier, du hast 10 Minuten!" 't Héûs mos tus ontréûmd wieëre, ze kosten e tèèd-sjen obb 't Goevernement blèève, gelèkkig mar, todda ze ejt aners gewonnen haan. Hin néû adres woord e kleen hèsken obbe boelvaar, kort bè 't krèèspunt vanne Dejsterpoart. Da hèsken ès everlès aafgebreuke vir plââts te make vir 't zouveelsten appartementsgebeu. Bõ va zèène kant mos bè de Goevernéûr alle vèèf vejt mej no Brisselt, want tieë man zouet lejver doa dan op ze Goevernement, moe de Préûsen 't vir 't zèggen haan èn hieë allíén mar ondere vejt loup.

As se no Brisselt vertroeke mos bõ ter as butler poepsjiek éûtzejen èn da weu zègge: e wit himme bè ne striek èn e fèèn zwart kestim bè ter-
onder witte knèekoase. Bojn zee dan da dzje z'n din kroem bién dan
nog fèller zoug as aners, èn hieë antwoarde dan gepiekeerd op ze
Sintrèens: "Da moet dzjee nog zègge bè our dieke snaat!"

Fèèt ès ta 't hêúsageke dèk zonder paa zouet èn bojn goenk tus aaf
èn téú no Brisselt vir heren hallevén tréúbouk nog 'ns te kunne zejen.
M'n maa ès touen 'ns mejgewieës èn da mut 'n gróeete onderneming
gewieës zèn: as gewóéen bèrregers mochte ze vanne bezètter ni den
trèèn pakke, dus moste ze bè den tram goan èn da douerde touen ...
bekan ne gansen daag! Lèt mar 'ns: van hèè no Herrek, van doa no
Dejs, van doa no Leve, va Leve no Tervure èn dan nog e pââr trams
wèèder no Brisselt! Néú zèt dzje ter op drèè ketirkas as ter gin fiel ès!

Maa hèt as kènd euch ejt gezejen da de geschejdenis zeu èngoan:
terwèèl da z'al anne Dejsterpoart wunde, mieër bepââld obben 12sten
oggustes '14, kwame vir hin deer de réúters van 't Dèèts leger deur,
de Ulâne, èn dee manne weuren onderwieëge riehting Hâle. Wa dee
nog ni wiste weur da z'op wieëg weure no ne massakker, want ze
zeun doa èn 'n hinderloag vallen èn éútgemoard wieëre dur oas leger.
Dzje hèt ter zeker al va gehieërd, 't woord lâter "de Slag der Zilveren

Helmen” geniémp omda dee kaddees zèllevere hellemen op hinne kop haan.

Dzje kunt tee nog altèèd goan bekejken ènne muzee van Hâle.

Zoe drade dieën oarlog deur bè veel mezere vir oas errem joenges annen Èèzer èn hoenger lèèn virre minsen èn 't bènneland. M'n maa hèt híél op 't lèste – ze weur touen e kènd va 14 joar – nog veel gelèk gad want ze kreeg e fleres èn doa weure bekan gin middekammente. Ma de Ammerekâne weuren al èn âântoch èn bè wa dee bèè haan èn 't freet ta ze vanne Goevernéûr kregge, ès ze ter toch deurgekeume.

Wa e gelèk noa zouveel rampen èn tegeslaag, èn, éû, zonder oas maa weur oueren dejnaar ter euch nóéeni gewieës. Wieën haa dan de kal va Harie mutten opschrèève?

De Slag der Zilveren Helmen

Stroatname van Hasselt dee te maken hèbbe bè den Íeste Wieëreldoarloog

Leo Schruers
no gegieëves va René Christiaens

Elfde Liniestraat

Deze stroatnaam verwèès no 't Elfde Linieregiment – 't Èllefste ènne volleksmond – da gelegerd weur ènne Mestriechterstroat (de Herkenrodekezerreme), lâter euch obbe Plas d'Arrem. Oas rezjiment voch hel bè de verdediging vanne fortogordel rond Lèèk.

Elfnovemberlaan

Naam gegeuven èn 1950 an 'n néû stroat ènne Kasterwèèk èn verwèèzend no den dêtem vanne Woapenstilstand èn '18.

Frans Massystraat

Dees stroat ès 't noardelek stèk vanne Boekstroat èn Riengs, dee vrieger tot obbe Kirringerstíewieëg kwaam èn dur den ânlèg vanne Stâsen èn tweje gekap woord. Da stèk stroat woord vanaaf '30 Nijverheidsstraat geniemp, vanaaf '45 gouf 't Schepekollezzjen 't te naam va Frans Massy. Massy weur ne kwafféûr anne Kenegin Astriedlâân èn spionneerden èn '14-'18 virre guj zaak. Op 7 okteuber '18 pakde de Préûsen him èn hoenken 'm op èn 't prezong. Ze graaf ès nog altèèd te zejen an den èngang van 't Aad Kèrrekof.

Generaal Lemanstraat

Dees al lang bestoajnde stroat waard vrieger wâarschèenlek Kasterstieëg geniemp. Gerard Leman weur ne zjeníe-offesejer dieën èn '14 de Lèèkse forte verdedigde tege de Dèètse evermach. Hieë geraakde gewond, gevange, èn waard no Zwitserland evergebroch.

Kolonel Dusartplein

Deze berèchde plaan, bè ejderiën gekant, kreeg tees benaming èn 1922. Teveren houet 't Wapenplaats (Plasdarrem vir de Hesselieëre), terno a e tèdeesje Martelarenplein. Dee martelieëre weure de 20 minse dee obbe bènneplâats vanne kezerreme gefuzieljeerd woarte dur den Dèèts. Charles Edouard Dusart va zèene kant, gebeuren èn Gent èn 1860, weur íes milletèer èn Congo Vrijstaat èn voch toa virral tege de Arrabisse Slavendrèevers.

Èn 1893 kwaan 'm trèk bè 't Belsj leger èn waard èn 1913 bevelhèbber van 't Èllefste as Léútenant-Kollenel. Den erreme man snevelde as íeste Belzjen offesejer bè de slaag rond Lèèk èn Rhees bè Herstal. Doa liek 'm euch begrave. Èn zèenen Hesselse tède wunden hieë obbe Leopoldplâats mou néú kaffee Augustina ès.

Oudstrijderslaan

Ënne joare 50 hêbbe ze de Kasterwèek aangeleed. De stroaten achter 't stadsparek douen oas trêkdênken an de twej wieëredoarlogge: de Zeven-Septemberlaan, de Weerstandslaan, de Elf-Novemberlaan, het Vrijwilligersplein, de Bondgenotenlaan, de Vuurkruisenlaan, het Heldenplein èn euch te Oudstrijderslaan.

Ridder Portmansstraat

Dees stroat waard pas èn 1870 âangeleed as nen deurstieëk vannen Havermerrek no de Stâsestroat (Bampslaan). De intense van dezen èngreep weur de smââl Kappelstroat/Dejsterstroat te ontlaste. Vir te begènne woarte ter hêès èn heef ontgend anne Schiervellân. Dee vanne Stad wiede dee korte néû bríe stroat (10 mèter bríede) Percéestraat hete, zou-ejt

wèè “doorsteekstraat”, ma de minse weun da ni èn heten 't “stimpke” stroat zellefs “Ezelstroat” ...

Lâter waard 't tan Ridder Portmansstraat, no nottâris Frans Ferdinand Portmans. Deze man weur euch polletejk aktejf as lid vanne Provvinseroad, kamerlid èn sinnattéûr. Hieë weur euch lang bërregemíéster vanne stad, van 1895 to 1937. Èn '29 waard 'm euch geridderd. Bè den ènval vanne Prêûsen èn '14 goenk 'm onderhandele bè 't Dèèts Legerkommando vir de stad te spâre. Ne sjenderrem op verkênning haa namelek nen Dèètse verkênner dóéedgescheuten èn de Prêûse weun vraad. Dee bleef tan gelimmeteerd todd't aafbranne vanne Sjen derremerie ... Oaze verdinsteleke ridder-polletejker liek begraven obb't Aad Kèrrekof.

De smaak vanne grammèèr (II)

Néù krek 5 joar leen ès te grammèèr van 't Hessels éútgekeume, èn nummereu 5 van Hesselse Ka.I âângekondig bè 'n artejkel “De smaak vanne grammèèr”.

Dieë grammèèr ès èntèssentèèd híélemaal éútverkoch. Ve hèbbe van d'okkasje gebrèèk gemaak vir ter èn de twejde edejse hèè èn doa nog ejt an te veranere, 't ès te zègge:

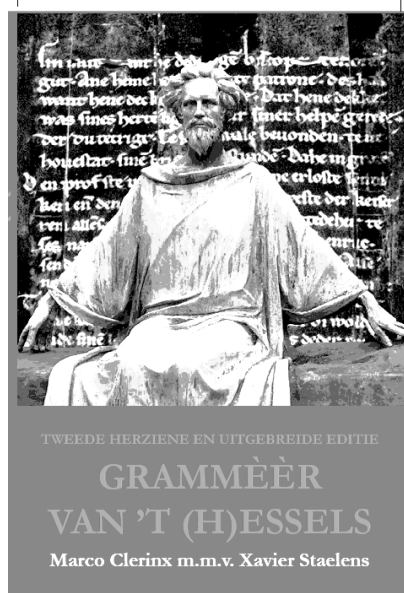
1. Íés èn virral zèn, op vrog van e pak gebrèèkers, alle veerbeldzinnenes van 'n Nederlanse vertâling verzejen, wa maak ta de lieëzer ni alle vèëf vejt ejt ènnen dieksjenèèr mut goan opzieke;
2. Opmaak- èn tipféútsjes zèn verbieëterd;
3. Op sommige plâátse hèbbe ve ter 'n opmerreking bèègezatte, par èkzempel èn hóéfstèk II “Het zelfstandig naamwoord”, §1 “Genus of grammaticaal geslacht”, punt 1.4.22 evere verwantschapsname vâder, moueder èn nieëf;
4. Èn hóéfstèk II “Het zelfstandig naamwoord”, §3 “Het verkleinwoord”, punt 3.1 “Soorten” zèn de punte 3.1.3 “Op -eke” èn 3.1.4 “Op -ke” híélemaal herschreve gewoare;
5. Èn hóéfstèk V “Het werkwoord”, §1 “Vervoeging” ès ter noa punt 1.11 “De klinkerwisseling in de indicatief presens, 3e persoon enkelvoud (en vaak ook in de 2e persoon en dan dus ook in de imperatief)” vir alle dèèdelekèd nog nen “Alfabetische lijst van werkwoorden met klinkerwisseling in de 2e en/of 3e persoon enkelvoud” (punt 3.11.3) bèègekeume;
6. De (ni verpliechde) téúvouging van “da” an bepââlde betrèkkeleke èn vrogende veernaamwieërd, bepââlde betrèkkeleke èn vrogende

bèewieërd èn sommige vougwieërd ès néú nog ewa sistematisser behandeld;

7. Via de spelling wieërd ter tot sleut nog ewa mieër d'attense getrocken op bepâalde sandhiverschèensele.

De tweede edejse vanne grammèèr ès toadeur zoe ewa 100 bladzèede dieker gewoare (tege de 800 bladzèede). Dze kunt 'm oech âanschaffe bè de Standaard Boekhandel ènne Mestriechterstroat. Virren dimmokkratisse prèès va € 29,50 muje't zeker ni loate. Den opbrèngs vanne bouk gé ten anere integrââl no 't pubblekâsefons va Veldeke Hasselt vzw.

Marco Clerinx m.m.v. Xavier Staelens, Grammèèr van 't (H)essels, tweede herziene en uitgebreide editie, uitgegeven door Veldeke Hasselt vzw, Hasselt, 2014 (ISBN 978-90-8142-562-9)

Lejfden ès ... mouederke

Noa den oarlog, mouederke,
zal iech bèt oech zèèn
iech zal trèk bèt oech zèèn
vir ouer óége dee alles zouge
vir ouer haan dee alles koste
vir ouer hart ta alles wis

Noa den oarlog, mouederke,
nóéets nemíé ongerès
nóéets nemíé tristig
iech zal bèt oech blèève

Iech weur toch ouer kènd ...

Monique Cox

Käthe Kollwitz (1867-1945)

Ledenaktivvetèete 2014-2015

- Lèssen Hessels vir begènners (7e serié): janewâre-mjâart 2015: volzatte
- Lèssen Hessels vir begènners (8e serié): okteuber-desember 2015; op ènschrèèving: veldeke.hasselt@gmail.com
- Konversâselèssen Hessels: allién vir gediplommeerde "Hessels vir begènners"
- Kalgroep Hessels: (míéstal) drèede vrèedaag vanne moajnd; kaffee De Veugelzank va 14 tot 16 oure; dzjuusten dâtem wieërd per e-pos mejgedield. Gin kalgroep ènne moajnde julie èn oggustus.

Oaze wienkel

- Plekker** "Vieë kallen Hessels": € 1 (evere pos € 2,5)
- Grammèer van 't (H)essels, twejde edejse**: € 29,50; Standaard Boekhandel, Maastrichterstraat 19, 3500 Hasselt; online bestèlling obb'inne websait www.standaardboekhandel.be of bè Veldeke Hasselt (aaf te hâle)
- Dieksjenèer van 't (H)essels**: € 35; Standaard Boekhandel, Maastrichterstraat 19, 3500 Hasselt; online bestèlling obb'inne websait www.standaardboekhandel.be of bè Veldeke Hasselt (aaf te hâle)

Lidgeld:

Gewóéen lid: € 10

Jeuglid (tot 25 joar): € 5

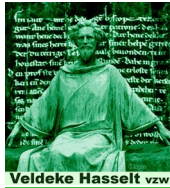
Steunlid: mieër as € 10

Béúteland: € 20

Te storten op rieëkening IBAN BE91 9792 4634 8376 va Veldeke Hasselt vzw, Sasput 6, 3500 Hasselt bè de zjuuste vermelding va wa 't mut zèn.

Naam, adres en e-posadres ni vergieëten asteblejf!

Veldeke Hasselt vzw,
Veriëneging virre bescherreming, behaag èn
premeuse van 't Hessels

lech goan no téûs
dzjieë gut no toueres
hieë gíe no te zèènes
zèè gíe no teres
vieë goan no téûs
dzjieëlejs gut no toueres
zèè goan no tinnes

vir

Hesselse Ka.1 te lieëze